BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Fozilova Rislig'oy Sodiqjonovna
Turan International University,
S.BT-22-12 guruh talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23184249

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim resurslari, muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi, didaktik o'yinlar, STEAM va kompetensiyaviy yondashuvdan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, kommunikativ hamda amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslangan. Shuningdek, texnologiyalarni tanlashda o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlari, ta'lim mazmuni hamda pedagogik maqsadlarning o'zaro uyg'unligi muhimligi ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda texnologik yondashuvdan tizimli foydalanish ta'lim sifati va o'quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.
Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, pedagogik texnologiya, ta'lim sifati, interfaol metod, raqamli ta'lim, kompetensiya, innovatsiya, o'quv motivatsiyasi.

Аннотация. В данной статье анализируется роль и педагогические возможности современных педагогических технологий в повышении качества начального образования. Подчеркивается эффективность использования интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий, цифровых образовательных ресурсов, проблемно-ориентированного обучения, проектных технологий, дидактических игр, STEAM-образования и компетентностного подхода в процессе начального образования. Обосновывается тот факт, что современные педагогические технологии способствуют повышению активности учащихся на уроке, развитию самостоятельного и критического мышления, креативности, коммуникативных и практических компетенций. Также показана важность возраста и индивидуальных особенностей учащихся, содержания образования и взаимной согласованности педагогических целей при выборе технологий. Результаты исследования показывают, что систематическое использование технологического подхода в начальном образовании способствует повышению качества образования и мотивации к обучению.
Ключевые слова: начальное образование, педагогические технологии, качество образования, интерактивный метод, цифровое образование, компетентность, инновации, мотивация к обучению.

Abstract. This article analyzes the role and pedagogical potential of modern pedagogical technologies in enhancing the quality of primary education. It highlights the effectiveness of utilizing interactive methods, information and communication technologies (ICT), digital

educational resources, problem-based learning, project-based technology, didactic games, STEAM, and a competency-based approach within the primary education process. The study substantiates how modern pedagogical technologies serve to increase student engagement during lessons and foster independent and critical thinking, creativity, as well as communicative and practical competencies. Furthermore, it emphasizes the importance of aligning the choice of technologies with students' age and individual characteristics, the educational content, and pedagogical objectives. Research findings indicate that the systematic application of a technological approach in primary education contributes to improving the quality of education and enhancing student motivation.

Key words: primary education, pedagogical technology, quality of education, interactive method, digital education, competence, innovation, learning motivation.

Kirish. Bugungi kunda ta’lim tizimida kechayotgan globallashuv, raqamlashtirish va innovatsion jarayonlar boshlang’ich ta’lim mazmuni hamda uni tashkil etish metodlariga yangicha yondashuvni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang’ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning fundamental bilimlarini shakllantirish bilan bir qatorda, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, muloqotga kirishish qobiliyati, muammoli vaziyatlarda maqbul yechim topishi va o‘z faoliyatini baholashi kabi kompetensiyalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, ta’lim jarayonini an’anaviy reproduktiv usullar bilan cheklab qo‘ymasdan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish ta’lim sifatini oshirishning muhim sharti sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Boshlang’ich ta’lim sifati ko‘p jihatdan o‘qituvchining pedagogik mahorati, darsni loyihalash kompetensiyasi, ta’lim metodlarini to‘g’ri tanlay olishi va o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishiga bog’liq. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar esa mazkur jarayonni tizimli tashkil etish, o‘quvchilarni ta’lim faoliyatiga faol jalb qilish hamda ta’lim natijalarini monitoring qilish uchun keng imkoniyat yaratadi. Xususan, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha texnologiyasi, didaktik o‘yinlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, multimedia vositalari, STEAM yondashuvi va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish boshlang’ich sinf o‘quvchilarining bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham ta’lim sifatini oshirish, pedagogik jarayonga innovatsion texnologiyalarni joriy etish va o‘quvchilarning zamonaviy kompetensiyalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ta’lim jarayonining raqamli transformatsiyasi sharoitida o‘qituvchidan nafaqat fan bo‘yicha bilim, balki zamonaviy pedagogik va raqamli vositalardan samarali foydalanish kompetensiyasi ham talab etilmoqda. Shu sababli boshlang’ich ta’limda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini o‘rganish dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biridir.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning muhim xususiyati shundaki, ular ta’lim jarayonida o‘quvchi faolligini markaziy o‘ringa qo‘yadi. Bunday yondashuvda o‘qituvchi tayyor bilimlarni yetkazuvchi subyekt sifatida emas, balki o‘quvchining mustaqil izlanishini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va rag’batlantiruvchi pedagog sifatida faoliyat yuritadi. Natijada o‘quvchilarda bilimlarni mexanik o‘zlashtirishdan ko‘ra, ularni tushunish, tahlil qilish, amaliy vaziyatlarda qo‘llash va yangi bilimlarni mustaqil egallash ko‘nikmalari shakllanadi. Shuningdek, boshlang’ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan

foydalanish ta’limning individuallashtirilishi va differensiallashtirilishiga ham imkon beradi. Chunki o‘quvchilarning bilim darajasi, qiziqishi, qobiliyati va o‘zlashtirish sur’ati turlicha bo‘lishi tabiiy. Raqamli ta’lim vositalari, individual topshiriqlar, interfaol mashqlar va adaptiv metodlardan foydalanish orqali har bir o‘quvchining ta’limiy ehtiyojlariga mos pedagogik sharoit yaratish mumkin. Shu jihatdan, boshlang’ich ta’lim sifatini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o‘rnini aniqlash, ularning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish va samarali foydalanish mexanizmlarini belgilash mazkur tadqiqotning asosiy maqsadini tashkil etadi.

Adabiyotlar tahlili. Pedagogik texnologiyalar masalasi pedagogika fanida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinayotgan muhim yo‘nalishlardan biridir. Pedagogik texnologiya tushunchasining ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqishda G.K. Selevko, V.P. Bespalko, E.S. Polat kabi olimlarning tadqiqotlari muhim ahamiyatga ega. Xususan, V.P. Bespalko pedagogik texnologiyani oldindan belgilangan ta’lim natijalariga erishishni ta’minlaydigan pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amalga oshirish tizimi sifatida talqin qiladi [1]. Mazkur yondashuv pedagogik texnologiyaning asosiy belgisi sifatida ta’lim jarayonining maqsadga yo‘naltirilganligi va natijadorligini ko‘rsatadi. G.K. Selevko tomonidan ishlab chiqilgan pedagogik texnologiyalar tasnifida ta’lim jarayonini tashkil etishning turli modellari, metodlari va vositalari tizimlashtirilgan. Olim zamonaviy ta’lim texnologiyalarini o‘quvchining shaxsiy rivojlanishi, mustaqilligi va ta’lim faoliyatidagi faolligini ta’minlash nuqtayi nazaridan baholaydi [2]. Ushbu qarashlar boshlang’ich ta’limda texnologik yondashuvning nazariy asoslarini belgilashda muhim metodologik ahamiyatga ega. E.S. Polat va boshqa tadqiqotchilar axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta’lim jarayonidagi imkoniyatlarini tadqiq etib, raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil faoliyati, hamkorlikda ishlashi va individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytirishini ta’kidlaydilar [3]. Mazkur fikrlar boshlang’ich ta’limni raqamlashtirish jarayonida alohida ahamiyatga ega bo‘lib, multimedia, elektron resurslar va interaktiv topshiriqlardan maqsadli foydalanish zaruratini ko‘rsatadi.

Ta’lim samaradorligini oshirish masalasida J. Hattie tomonidan olib borilgan keng ko‘lamli tadqiqotlar ham alohida e’tiborga loyiq. Olim ta’lim natijalariga ta’sir ko‘rsatuvchi omillarni tahlil qilish asosida o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali pedagogik munosabat, aniq belgilangan o‘quv maqsadlari, teskari aloqa va o‘quvchining ta’lim jarayonidagi faol ishtiroki muhim ekanligini asoslaydi [4]. Bu yondashuv zamonaviy pedagogik texnologiyalarning natijadorligi faqat texnik vositalardan foydalanish bilan emas, balki ularning puxta pedagogik maqsad asosida qo‘llanilishi bilan belgilanadi, degan xulosaga olib keladi. M. Fullan tadqiqotlarida ta’limdagi innovatsion o‘zgarishlarning muvaffaqiyati pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligi, ta’lim muassasasidagi hamkorlik muhiti va o‘zgarishlarni boshqarish mexanizmlariga bog’liqligi ko‘rsatib berilgan [5]. Ushbu fikr boshlang’ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishda o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi va metodik tayyorgarligiga alohida e’tibor qaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Zamonaviy xalqaro tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarni ta’limga integratsiyalash masalasi ham keng o‘rganilmoqda. UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan ICT Competency Framework for Teachers konsepsiyasida o‘qituvchining raqamli kompetensiyasi texnologiyadan foydalanishning texnik jihatlari bilangina cheklanmasdan, uni pedagogik

maqsadlar, o‘quv dasturi, baholash va o‘quvchilarning individual ehtiyojlari bilan uyg’unlashtirishni nazarda tutishi ta’kidlanadi [6]. Mahalliy tadqiqotlarda ham boshlang’ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi, interfaol metodlarning o‘quvchilar faolligiga ta’siri, raqamli ta’lim vositalarining didaktik imkoniyatlari hamda kompetensiyaviy yondashuv masalalariga katta e’tibor qaratilmoqda. Tadqiqotlarda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshirishi, mustaqil fikrlashini rivojlantirishi va bilimlarni amaliy faoliyatda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytirishi qayd etiladi [7; 8].

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar boshlang’ich ta’lim sifatini oshirishning ko‘p qirrali vositasi hisoblanadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda ayrim texnologiyalarning alohida imkoniyatlari yetarlicha o‘rganilgan bo‘lsa-da, interfaol, raqamli, muammoli, loyiha, STEAM va kompetensiyaviy texnologiyalarning o‘zaro integratsiyasi hamda ularni boshlang’ich ta’lim sifatini boshqarish bilan bog’liq holda qo‘llash mexanizmlari yanada tizimli tadqiq etishni talab qiladi. Shu sababli mazkur maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalarni kompleks qo‘llashning boshlang’ich ta’lim sifati, o‘quvchilarning faolligi va kompetensiyalarini rivojlantirishga ta’siri masalasiga alohida e’tibor qaratiladi.

Tadqiqot natijalari va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang’ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan tizimli va maqsadli foydalanish ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, interfaol metodlar, raqamli ta’lim vositalari, muammoli ta’lim, loyiha texnologiyasi, didaktik o‘yinlar va STEAM yondashuvining uyg’un qo‘llanilishi o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Interfaol metodlardan foydalanish jarayonida o‘quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni izlash, tahlil qilish va amaliyotda qo‘llash jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Venn diagrammasi”, “BBB”, “Sinkveyn” kabi metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va o‘z fikrini asoslash qobiliyatini rivojlantiradi. Ayniqsa, guruhli va juftlikdagi faoliyat o‘quvchilarda hamkorlik, muloqot va o‘zaro fikr almashish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish ham boshlang’ich ta’lim sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi. Multimedia, animatsiya, interaktiv topshiriqlar va elektron ta’lim resurslari mavzuni ko‘rgazmali hamda tushunarli tarzda bayon qilish imkonini beradi. Biroq muhokama natijalari texnologiyaning mavjudligi emas, balki undan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish muhimligini ko‘rsatadi. Raqamli vosita an’anaviy metodni shunchaki takrorlamasdan, o‘quvchining mustaqil ishlashi, teskari aloqa olishi va bilimini amaliy qo‘llashiga imkon yaratishi lozim.

Muammoli ta’lim texnologiyasi o‘quvchilarning yuqori darajadagi fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Muammoli vaziyatni yaratish orqali o‘quvchi mavjud bilimlarini yangi vaziyatga tatbiq etadi, farazlar ilgari suradi va yechim izlaydi. Bu jarayon ayniqsa matematika, tabiiy fanlar va ona tili darslarida o‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantirish uchun samaralidir.

Tadqiqot davomida didaktik o‘yinlardan foydalanish ham o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga yordam berishi aniqlandi. Boshlang’ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘yin elementlaridan foydalanish murakkab o‘quv

materiallarini qiziqarli shaklda o‘zlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, didaktik o‘yin faqat ko‘ngilochar vosita sifatida emas, balki aniq ta’limiy maqsadga yo‘naltirilgan metod sifatida tashkil etilishi kerak.

Loyiha va STEAM texnologiyalarining qo‘llanilishi o‘quvchilarning bilimlarni fanlararo bog’lash hamda amaliy faoliyatda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, oddiy maket yaratish jarayonida o‘quvchi matematik hisob-kitob, texnologik faoliyat, ijodiy fikrlash va taqdimot ko‘nikmalarini bir vaqtning o‘zida rivojlantiradi. Bu esa zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biri bo‘lgan bilimni real vaziyatlarda qo‘llash kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Muhokama natijalariga ko‘ra, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samaradorligi quyidagi omillarga bog’liq:

1. Pedagogik maqsadning aniqligi – texnologiya darsning aniq maqsad va kutilayotgan natijasiga mos bo‘lishi;
2. O‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
3. O‘qituvchining metodik va raqamli kompetensiyasi;
4. Ta’lim metodlari va texnologiyalarining o‘zaro integratsiyasi;
5. Muntazam teskari aloqa va formativ baholash;
6. O‘quvchining faol va mustaqil ishtirokini ta’minlash.

Shunday qilib, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni boshlang’ich ta’limga joriy etish bir martalik innovatsion tadbir emas, balki ta’lim mazmuni, metodlari, vositalari va baholash tizimini o‘zaro bog’lagan yaxlit pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. Ayniqsa, o‘qituvchi texnologiyani maqsad emas, balki ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik vosita sifatida qarashi zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik texnologiyalardan oqilona foydalanish boshlang’ich sinf o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasi, mustaqil fikrlashi, kreativligi, kommunikativligi va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Shu sababli boshlang’ich ta’limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish bilan bir qatorda, o‘qituvchilarning ushbu texnologiyalardan samarali foydalanish bo‘yicha kasbiy kompetensiyalarini muntazam rivojlantirib borish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar boshlang’ich ta’lim sifatini oshirishning muhim pedagogik vositalaridan biridir. Interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, muammoli ta’lim, didaktik o‘yinlar, loyiha texnologiyasi, STEAM va kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirish, bilimlarni amaliyotda qo‘llash, mustaqil va tanqidiy fikrlash, ijodkorlik hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi ularni maqsadli va tizimli qo‘llashga bog’liq. Shuning uchun boshlang’ich sinf o‘qituvchilarining zamonaviy pedagogik va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, ta’lim resurslarini takomillashtirish, interfaol va individual yondashuvlarni kengaytirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Kelgusida boshlang’ich ta’limda sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim platformalari, ta’lim analitikasi va raqamli baholash vositalaridan pedagogik jihatdan asoslangan holda foydalanish ta’lim sifatini yanada oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Polat E.S. Novye pedagogicheskie i informatsionnye texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva: Akademiya, 2009.
2. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009.
3. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016.
4. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. – Paris: UNESCO, 2018.
5. Rajabova N.M. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish // International Journal of Scientific Researchers. – 2025. – B. 626–629.
6. Usmonov S., Jo'rayeva R. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini oshirish usullari // Maktabgacha va maktab ta'limi. – 2026.
7. Abdug'aniyeva S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri // Maktabgacha va maktab ta'limi. – 2026.